

Hoofdredacteur ESB,
Associate Professor RSM Erasmus University
a.jolink@sdu.nl

Open Bestel

In vroegere tijden was een 'open bestel' een klein vrachtwagentje met een open laadbak. Bij de Amerikanen is de 'open bestel' beter bekend als de *pick-up*, en heeft in de Amerikaanse cultuur inmiddels mythische vormen aangenomen. De pick-up is voor de Amerikanen nu wat het paard was voor de geromantiseerde cowboy, als we de fabrikanten van pick-ups moeten geloven. President Bush rijdt Poetin en andere buitenlandse gasten met veel genoegen over zijn Texaanse ranch in zijn Ford F-250 en doet daarmee aan cultuurverspreiding. In Nederland is de cowboy-cultuur bezig de 'hogeronderwijsmarkt' te overwoekeren en gaan discussies over het open bestel alleen nog maar over de geromantiseerde universiteiten en de broodnodige concurrentie met en tussen universiteiten. De Tweede Kamer heeft vorig jaar ingestemd om de effecten van concurrentie op kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid in het onderwijs te onderzoeken door middel van zogenaamde experimenten. Met het OCW-rapport *Kennis in Kaart 2006* zou je je kunnen afvragen waarom dit nodig is. Volgens dit laatste rapport is het met de kwaliteit van het wetenschappelijk onderwijs nog niet zo slecht gesteld: de totale waardering van de studenten voor het onderwijs is een dikke zeven, met een 7,4 voor zowel inhoud als voor docenten. Ook in het wetenschappelijk onderzoek, gewaardeerd door externe deskundigen, komt Nederland met een 7,5 goed uit de bus. Op de wereld top-500 komt Nederland op de veertigste plaats goed weg wetende dat Nobelprijzen als criterium wordt gehanteerd en deze zelden in ons land terechtkomen. Ook met de toegankelijkheid gaat het, zelfs zonder experimenten, alleen maar beter: met ruim tweehonderdduizend WO-studenten in 2005, is de toegankelijkheid van deze leeftijdscategorie tot het wetenschappelijk onderwijs gestaag gestegen van 2,5 procent in 1950 tot 13 procent in 2005. Voor wat betreft de doelmatigheid blijkt dat driekwart van de WO-studenten volgens het ministerie binnen zeven jaar een diploma in het hoger onderwijs haalt, inclusief

de overstappers naar het hbo. Al met al weinig reden tot klagen. Hoewel het altijd beter kan is het de vraag of dit via de experimenten moet lopen zoals de vorige staatssecretaris zich dat had voorgesteld. In die optiek zouden particuliere en aangewezen instellingen aanspraak kunnen maken op bekostiging van de overheid voor experimenten. Het vooruitzicht is beangstigend: op kosten van een ander experimenteren, doet vermoeden dan men zelf niet bereid was het experiment aan te gaan. Nu de overheid betaalt is het vrij schieten en de eventuele negatieve gevolgen komen terecht bij diegene die dit heeft toegestaan: de overheid. Over de controleerbaarheid van het experiment, en de eisen waaraan een experiment moet voldoen, kun je redetwisten, maar in alle gevallen kun je je afvragen of de gesubsidieerde introductie van concurrentie in een niet-bestaande onderwijsmarkt niet zodanige schade aanricht dat van een experiment al geen sprake meer is: er is immers geen weg meer terug. Daarnaast kun je je afvragen of het experiment wel de meest doelmatige wijze van handelen is om een verbetering van kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid na te streven. Vooruitlopend op de horden die de ivoren torens zullen bestormen schijnen de universiteiten hun strategie al klaar te hebben. Zoals altijd gaat het in dergelijke marktprocessen om defensieve strategieën zoals prijsconcurrentie, overname/fusie of diversificatie. Na jaren van kaalslag is de ruimte voor prijsconcurrentie voor de universiteiten grotendeels weggeslagen. Met wettelijk vastgestelde collegegelden, dure arbeidskrachten en dito materiële voorzieningen ligt het niet voor de hand om de strijd aan te gaan op het gebied van prijzen en een zekere afbrokkeling van kwaliteit en toegankelijkheid. De fusie, daarentegen, van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam maakt het voor potentiële nieuwe toetreders duidelijk dat ze van goede huize moeten komen, hetgeen voor nieuwe toetreders per definitie niet is weggelegd. De Spinoza University te Amsterdam zal zich waarschijnlijk wel een aantal keren bedenken voordat ze zich met deze giganten wil meten. De Erasmus Universiteit Rotterdam heeft schijnbaar voor de diversificatie strategie gekozen: sinds enige tijd prijkt op het gebouw aan de Maas het logo van een woningcorporatie. Medewerkers van de universiteit moeten er nog even aan wennen dat de ondernemende universiteit niet alleen onderwijsproducten verkoopt maar ook in vastgoed handelt. Als de resultaten van een discussie over het open bestel zich toespitsen op het spel en niet op de knikkers zit er voor de onderwijsconsument (lees: student) niets anders op dan het onderwijs te halen waar het nog kwalitatief hoogwaardig wordt aangeboden: in het buitenland.

LITERATUUR
Ministerie van OCW (2006) *Kennis in Kaart*. Ministerie van OCW, Den Haag.